

УДК 633.88

Код UPOV: DIGIT_LAN

Методика

проведення експертизи сортів наперстянки шерстистої (*Digitalis lanata* Ehrh.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Digitalis lanata* Ehrh.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 15 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 100 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,45 \times 0,10$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту, здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків, залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип

виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказується в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 100 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 100 рослин або частин 100 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 100 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 5% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 100 рослин допускаються дев'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу. Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Рослина: галуження стебла (ознака 2);
- Стебло: забарвлення (ознака 4);
- Листок: форма краю (ознака 9);
- Квітка: забарвлення (ознака 15).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів наперстянки шерстистої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MS 3	низька	3	Сульчанка
		середня	5	
		висока	7	
2. (*) QL	Рослина: галуження стебла VG, 3	відсутнє	1	Сульчанка
		наявне	9	
3. PQ	Рослина: габітус VG, 3	прямий	1	Сульчанка
		напіврозлогий	2	
4. (*) PQ	Стебло: забарвлення VG 3	темно-лілове	1	Сульчанка
		червонувато-фіолетове	2	
5. QL	Стебло: опушення VS, 3	відсутнє	1	Сульчанка
		наявне	9	
6. QN	Стебло: щільність опушення VS, 2	нещільне	3	Сульчанка
		помірне	5	
		щільне	7	
7. (+) QN	Листок прикореневий: за довжиною VS, 1	короткий	3	Сульчанка
		середній	5	
		довгий	7	
8. (+) QN	Листок прикореневий: за шириною VS, 1	вузький	3	Сульчанка
		середній	5	
		широкий	7	
9. (*) PQ	Листок: форма краю VS 2	суцільна	1	Сульчанка
		хвиляста	2	
		зубчаста	3	
10. (+) QN	Листок стебловий: за довжиною MS, 2	короткий	3	Сульчанка
		середній	5	
		довгий	7	
11. (+) QN	Листок стебловий: за шириною MS, 2	вузький	3	Сульчанка
		середній	5	
		широкий	7	
12. QN	Суцвіття (китиця): за довжиною MS, 3	коротке	3	Сульчанка
		середнє	5	
		довге	7	
13. QN	Суцвіття: за щільністю MS 3	нещільне	3	Сульчанка
		середнє	5	
		щільне	7	
14. (+) QN	Квітка: віночок за довжиною MS, 4	короткий	3	Сульчанка
		середній	5	
		довгий	7	
15. (*) PQ	Квітка: забарвлення MG 3	буро-жовте	1	Сульчанка
		жовто-буре	2	

1	2	3	4	5
16. (+) QN	Плід (двогнізда коробочка): за довжиною MS, 4	короткий	3	Сульчанка
		середній	5	
		довгий	7	
17. QN	Плід: за шириною MS, 4	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
18. QN	Насінина: за довжиною MS 5	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
19. (*) PQ	Насінина: забарвлення MG 5	жовто-коричнєве	1	Сульчанка
		червонувато-коричнєве	2	
		коричнєве	3	
20. (*) (+) QN	Рослина: час цвітіння VG 3	ранній	3	Сульчанка
		середній	5	
		пізній	7	
21. (+) QN	Рослина: час достигання плодів VG, 4	ранній	3	Сульчанка
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів наперстянки шерстистої

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Стеблування
2	Бутонізація
3	Цвітіння
4	Плодоношення
5	Стигле насіння

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 70, середня – 70–130, висока – понад 130.

До 7. Листок прикореневий: за довжиною, см.

Короткий – до 6, середній – 6–12, довгий – понад 12.

До 8. Листок прикореневий: за шириною, см.

Вузький – до 1,5; середній – 1,5–3,0; широкий – понад 3,0.

До 10. Листок стебловий: за довжиною, см.

Короткий – до 5, середній – 5–10, довгий – понад 10.

До 11. Листок стебловий: за шириною, см.

Вузький – до 1, середній – 1–2, широкий – понад 2.

До 14. Квітка: віночок за довжиною, мм.

Короткий – до 20, середній – 20–30, довгий – понад 30.

До 16. Плід (двогнізда коробочка): за довжиною, мм.

Короткий – до 8, середній – 8–11, довгий – понад 11.

До 20. Рослина: час цвітіння, місяць, декада.

Ранній – I–II декада липня,

середній – III декада липня – I декада серпня,

пізній – II–III декада серпня.

До 21. Рослина: час досягання плодів, місяць.

Ранній – серпень

середній – серпень–вересень

пізній – вересень

9. Література

1. Федоров А. А. Атлас по описательной морфологии высших растений / А. А. Федоров, З. Т. Артюшенко. – Л.: Наука, 1975–1979. – 352 с.
2. Собко В. Г. Стежками Червоної книги // В. Г. Собко. – К.: Урожай, 2007. – С. 129–131.
3. Лебеда А. Ф. Лекарственные растения. Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, Н. И. Джуренко, А. П. Исайкина, В. Г. Собко. – М.: АТС–ПРЕСС КНИГА, 2006. – С. 524–525.